

บทความวิจัย

มาตรฐานแรงงานและการคุ้มครองแรงงานในระบบเศรษฐกิจแพลตฟอร์มของประเทศไทย บทสำรวจวรรณกรรมที่เผยแพร่ระหว่าง พ.ศ. 2562 - 2565

นิภาพรรณ เจนสันติกุล *

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์บทความวิชาการและบทความวิจัยเกี่ยวกับมาตรฐานแรงงานและการคุ้มครองแรงงานในระบบเศรษฐกิจแพลตฟอร์มที่เผยแพร่อยู่ในฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย ในช่วง พ.ศ. 2562 - 2565 โดยคำสำคัญที่ใช้ในการสืบค้น ได้แก่ มาตรฐานแรงงาน เศรษฐกิจแพลตฟอร์ม การคุ้มครองแรงงาน แรงงานแพลตฟอร์ม ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อจัดกลุ่มของข้อมูลพิจารณาถึงความสอดคล้องของข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า 1) มีบทความวิชาการและบทความวิจัย จำนวน 45 เรื่อง มีบทความวิชาการและบทความวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานแรงงานและการคุ้มครองแรงงานในระบบเศรษฐกิจแพลตฟอร์มจำนวน 8 เรื่อง และมีบทความวิชาการและบทความวิจัยที่ไม่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานแรงงานและการคุ้มครองแรงงานในระบบเศรษฐกิจแพลตฟอร์มโดยตรง จำนวน 37 เรื่อง 2) ในส่วนของมาตรฐานแรงงานและการคุ้มครองแรงงาน พบว่า แรงงานที่ให้บริการผ่านแพลตฟอร์มมิได้มีสถานะเป็นลูกจ้าง แต่เป็นผู้ประกอบอาชีพอิสระหรือหุ้นส่วนอย่างไม่เป็นทางการของแพลตฟอร์มหรือทางกฎหมาย จึงไม่ได้มีมาตรฐานแรงงานเนื่องจากไม่ได้มีกฎหมายรองรับ มาตรฐานแรงงานจึงเป็นไปตามบริษัทแพลตฟอร์มที่กำหนดขึ้น ทำให้มีปัญหาในเรื่องของข้อกำหนด ข้อปฏิบัติ การใช้แรงงานเกี่ยวกับสภาพการจ้างและสภาพการทำงาน เช่น ค่าจ้าง ชั่วโมงทำงาน วันหยุด และความปลอดภัยในการทำงาน ด้วยสภาพดังกล่าวแรงงานแพลตฟอร์มจึงไม่อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541

คำสำคัญ: มาตรฐานแรงงาน, การคุ้มครองแรงงาน, เศรษฐกิจแพลตฟอร์ม, แรงงานแพลตฟอร์ม, การสำรวจวรรณกรรม

* รองศาสตราจารย์, ดร., อาจารย์ประจำกลุ่มวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, Email: nipajen@kku.ac.th (Corresponding author)

(Received: 30/06/23, Revised: 21/12/23, Accepted: 22/12/23)

Research Article

Labor Standards and Labor Protection in the Platform Economy in Thailand A Literature Survey Published Between 2019 - 2022

Nipapan Jensantikul [†]

Abstract

This research aims to synthesize academic and research articles on labor standards and labor protection in the platform economy published in the database of the Thai-Journal Citation Index (TCI) Center between 2019 - 2022. The keywords used in searching the articles included labor standards, platform economy labor protection, and platform labor. This research utilized a content analysis to categorize the data in terms of topics, objectives, theoretical concepts, research methods, and methods used in document analysis, as well as examine the consistency of the data. The results of this research were as follows. 1) Between 2019 – 2022, there were 45 academic and research articles on topics of labor standards and labor protection published in the TCI database. Only 8 of them were articles related to labor standards and labor protection in the platform economy. 2) In terms of labor standards and labor protection in the platform economy, this research found that Thai workers in the platform economy were not employed by the platform, instead they were self-employed workers or unofficial legal and platform partners. Furthermore, there were no specific legal measures protecting the platform economy workers and their working standards. Therefore, the platform economy workers had to rely solely on their companies' labor standards. This resulted in employer-employee conflicts such as working regulations and conditions, occupational safety and health, employment status, wages and benefits, etc. In other words, the platform economy workers in Thailand have not been covered by the Labor Protection Act B.E. 2541.

Keywords: labor standards, labor protection, platform economy, platform worker, literature survey

[†] Associate Professor, Dr., Public Administration Program, Department of Social Sciences, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Email: nipajen@kku.ac.th (Corresponding author)

(Received: 30/06/23, Revised: 21/12/23, Accepted: 22/12/23)

1. บทนำ

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID-19) ที่ส่งผลกระทบไปทั่วโลก รวมถึงในประเทศไทย สะท้อนให้เห็นถึงความกลัว ความรัก ความเหงา และความหวังของประชาชน โดยเฉพาะการที่ประชาชนต่างคาดหวังให้รัฐบาลกำหนดมาตรการรองรับ และกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาให้ชัดเจนและเร่งด่วน ทันท่วงที สถานการณ์ และแม้ว่ารัฐบาลจะมีการประกาศมาตรการออกมารองรับ หากแต่พบว่ามาตรการดังกล่าวไม่เพียงพอ และไม่ครอบคลุมผู้ที่ได้รับผลกระทบ อย่างเช่น แรงงานนอกระบบที่ถือว่าเป็นกำลังแรงงานส่วนใหญ่ของประเทศไทย ที่ยังไม่ได้รับการดูแลด้านการคุ้มครองสวัสดิการและการประกันสังคม เป็นต้น (วิชัย โสสุวรรณจินดา, 2561; วรณิภา สูงสุมาลย์ และพิมพ์ชนก ไพรีพันธุ์, 2564)

ทั้งนี้ เนื่องจากยังไม่มีกฎหมายที่จะรับรองสิทธิให้กับแรงงานนอกระบบ ในการได้รับสวัสดิการเหมือนกับแรงงานในระบบ ประกอบกับแรงงานนอกระบบส่วนใหญ่มีสภาพการจ้างที่ไม่แน่นอน สภาพแวดล้อมการทำงานไม่เอื้ออำนวยต่อการติดต่อกับหน่วยงานราชการหรือนายจ้าง แรงงานนอกระบบจึงต้องเผชิญกับปัญหาทางด้านสุขภาพ นอกจากนั้น ยังอาจจะต้องทำงานที่ไม่มีความปลอดภัย ไม่มีรายได้ที่แน่นอน และจากปัญหาที่แรงงานนอกระบบไม่ได้อยู่ในระบบประกันสังคม ส่งผลทำให้แรงงานที่ได้รับอุบัติเหตุไม่สามารถที่จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเหมือนกับแรงงานที่อยู่ในระบบได้ ซึ่งถือว่าเป็นข้อเสียเปรียบของแรงงานนอกระบบ ที่ทำให้ระดับคุณภาพชีวิตไม่ดีขึ้น ในขณะเดียวกัน แรงงานนอกระบบยังไม่มีกรรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนที่ชัดเจน จึงทำให้แรงงานนอกระบบขาดอำนาจการต่อรองในการเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ ตามกฎหมายแรงงาน (วรณิภา สูงสุมาลย์ และพิมพ์ชนก ไพรีพันธุ์, 2564) รวมไปถึงแรงงานในระบบที่ต้องมาเผชิญกับสถานการณ์การว่างงาน และสถานประกอบการต่างปิดกิจการชั่วคราวตามมาตรการของรัฐบาลที่ควบคุมการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID-19) โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติเปิดเผยข้อมูลสถานการณ์แรงงานไตรมาส 4 ปี 2564 ผู้เสมือนมีแนวโน้มการว่างงานเพิ่มขึ้น ผู้ทำงานต่ำกว่า 1 ชั่วโมงต่อสัปดาห์มีเพิ่มมากถึง 5.3 แสนราย อย่างไรก็ตาม สถานการณ์การว่างงานมีแนวโน้มในทิศทางที่ดีขึ้น ผู้ว่างงานลดลงจาก 8.7 แสนคน ในไตรมาส 3 เหลือ 6.3 แสนคนในไตรมาส 4 (กรุงเทพมหานคร, 2565)

ในช่วงที่ผ่านมา เศรษฐกิจแพลตฟอร์ม (Platform Economy) หรือธุรกรรมหรือกิจกรรมทางธุรกิจและสังคมที่เกิดขึ้นผ่านแพลตฟอร์มเทคโนโลยีดิจิทัล (Acz et al., 2021; Vallas & Schor, 2020) เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในรูปแบบธุรกิจใหม่ เช่น AirBNB และ Uber กลายเป็นธุรกิจที่มีมูลค่าสูง ซึ่งขอบเขตการดำเนินงานของธุรกิจได้กระจายตัว โดยประเทศไทยมีการดำเนินธุรกิจแบบแพลตฟอร์มที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว และเข้ามามีบทบาทสร้างความเปลี่ยนแปลงชีวิตคนในสังคมไทย เช่น การจ้างรถรับจ้างผ่านแอปพลิเคชัน Grab การฝากซื้ออาหารและสินค้าอื่นผ่านแอปพลิเคชัน Line Man การจ้างงานแม่บ้านหรืองานจ้างอิสระผ่านแอปพลิเคชันอื่น เป็นต้น (นิภาพรรณ เจนสันติกุล, 2564) โดย Grab เริ่มเปิดให้บริการในประเทศไทยเมื่อปี 2556 ปัจจุบันให้บริการครอบคลุม 18 พื้นที่ ได้แก่ กรุงเทพฯ และปริมณฑล เชียงใหม่ ขอนแก่น เชียงราย อุบลราชธานี อุตรดิตถ์

นครราชสีมา หัวหิน สุรินทร์ นครศรีธรรมราช พัทยา เกาะสมุย กระบี่ สุราษฎร์ธานี ภูเก็ต สงขลาหาดใหญ่ บุรีรัมย์ และพระนครศรีอยุธยา (ศูนย์บริหารข้อมูลตลาดแรงงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 2562)

ดังนั้น การเกิดขึ้นของเศรษฐกิจแพลตฟอร์มได้เปลี่ยนแปลงปฏิสัมพันธ์ของผู้คนอย่างมาก โดยประชาชนจำนวนมากสามารถเข้าถึงบริการในหลายรูปแบบ เช่น การให้บริการขนส่ง การให้บริการฝากซื้อสินค้า และการให้บริการที่พัก เป็นต้น และการพึ่งพาเทคโนโลยีของเศรษฐกิจแพลตฟอร์มยังช่วยลดต้นทุนของกิจกรรม ตัวอย่างดิจิทัลแพลตฟอร์มที่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ 1) แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย เช่น Facebook, Twitter, Instagram และ LinkedIn 2) แพลตฟอร์มความรู้ เช่น Stack Overflow, Quora และ Yahoo 3) แพลตฟอร์มการแชร์สื่อ เช่น YouTube, Spotify และ Vimeo และ 4) แพลตฟอร์มที่เน้นการบริการ เช่น Uber, Airbnb และ GrubHub (สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2562; ปริศนา มั่นภา และจิตติยา เนตรวงษ์, 2564)

อย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจแบบแพลตฟอร์มก็นำมาซึ่งความเสี่ยงและต้นทุนต่อคนกลุ่มต่าง ๆ เช่น ปฏิสัมพันธ์ใหม่ที่ถูกเกื้อหนุนด้วยเทคโนโลยีนั้น เกิดบนฐานความสัมพันธ์ที่ยังขาดความแน่นอน การซื้อขายหรือจ้างงานผ่านแพลตฟอร์มมักไม่ได้มีกฎเกณฑ์ตายตัวคอยกำกับ โดยเฉพาะกลไกที่ช่วยปกป้องสิทธิแรงงานอย่างชัดเจน อันเกิดจากลักษณะของการทำงานในระบบแพลตฟอร์มที่เป็นการจ้างงานในรูปแบบงานอิสระ ไม่ใช่งานประจำเหมือนกับพนักงานบริษัท (นุชประภา โมกข์ศาสตร์ และเดวิด สุขกำเนิด, 2565) และที่สำคัญ ประโยชน์จากการเข้าถึงโอกาส และประโยชน์จากการขยายตัวของเศรษฐกิจแบบแพลตฟอร์ม ไม่ได้กระจายไปอย่างทั่วถึงครอบคลุมคนทุกกลุ่มคน (สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2562; นิภาพรณ เจนสันติกุล, 2564; สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์, 2564; Cutolo & Kenney, 2001)

จากความสำคัญและที่มาของประเด็นปัญหาการวิจัยข้างต้น จึงเป็นที่มาของการวิจัยเรื่องมาตรฐานแรงงานและการคุ้มครองแรงงานในระบบเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม: บทสำรวจวรรณกรรมที่เผยแพร่ระหว่าง พ.ศ. 2562 - 2565 เป็นงานวิจัยที่มีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป้าหมายที่ 1: ขจัดความยากจนทุกรูปแบบในทุกพื้นที่ และเป้าหมายที่ 8: ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่ มีผลิตภาพ และการมีงานที่เหมาะสมสำหรับทุกคน (Morell et al., 2020) สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ยุทธศาสตร์ที่ 2: ปรับเปลี่ยนการทำงานวิจัยเพื่อสร้างผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ เพื่อสร้างนวัตกรรมและนำผลงานไปใช้ประโยชน์ (Research Transformation) และสอดคล้องกับตัวชี้วัดประกันคุณภาพ: องค์ประกอบที่ 4 อาจารย์ประจำหลักสูตร ตัวบ่งชี้ที่ 4.2 คุณภาพอาจารย์ประจำหลักสูตร และเกณฑ์คุณภาพที่ 5 คุณภาพของบุคลากรสายวิชาการ (Academic Staff) ของ AUN-QA Assessments at Program Level Version 4.0 โดยบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์บทความวิชาการและบทความวิจัยเกี่ยวกับมาตรฐานแรงงานและการคุ้มครองแรงงานในระบบเศรษฐกิจแพลตฟอร์มที่เผยแพร่อยู่ในฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai-Journal Citation

Index [TCI] Center) ในช่วง พ.ศ. 2562 – 2565 และจำแนกองค์ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานแรงงานและการคุ้มครองแรงงานในระบบเศรษฐกิจแพลตฟอร์มเพื่อนำข้อมูลที่ได้รับไปสู่การกำหนดนโยบายด้านแรงงาน แพลตฟอร์มและข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปปฏิบัติต่อไป

2. การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 มาตรฐานแรงงานและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับแรงงาน

มาตรฐานแรงงาน (Labor Standards) เป็นกฎเกณฑ์หรือข้อกำหนดเกี่ยวกับการใช้แรงงาน เช่น การใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานหญิง สุขภาพและความปลอดภัยในการทำงาน ค่าจ้างและค่าตอบแทนการทำงาน ชั่วโมงการทำงาน การเลือกปฏิบัติในที่ทำงาน เป็นต้น ซึ่งในขอบเขตของกฎหมายแรงงานมีทั้งหมดที่เป็นพระราชบัญญัติเฉพาะเรื่องซึ่งในปัจจุบันมีทั้งหมด 13 ฉบับ แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ประกอบด้วย

กลุ่มที่หนึ่ง การคุ้มครองแรงงานในลักษณะปัจเจกบุคคลจำนวน 4 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติจัดงานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528 พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงาน พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติความปลอดภัยอาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2554

กลุ่มที่สอง การคุ้มครองแรงงานในลักษณะร่วมกัน และการระงับข้อพิพาทด้านแรงงานจำนวน 2 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522

กลุ่มที่สาม การคุ้มครองแรงงานพิเศษสำหรับการใช้แรงงานเอกชนบางประเภทจำนวน 4 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ. 2553 พระราชบัญญัติแรงงานทางทะเล พ.ศ. 2558 พระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2560 และพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานในงานประมง พ.ศ. 2562

กลุ่มที่สี่ การคุ้มครองบุคลากรภาครัฐจำนวน 1 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. 2543

กลุ่มที่ห้า ความมั่นคงทางสังคมจำนวน 2 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 และพระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ. 2537 และส่วนที่เป็นกฎหมายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการแรงงาน แต่มิได้บัญญัติเป็นพระราชบัญญัติเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับการแรงงานโดยตรง ในทางตรงกันข้ามนั้น กฎหมายกลุ่มนี้เป็นเพียงเนื้อหาส่วนหนึ่งของพระราชบัญญัติที่มีวัตถุประสงค์เรื่องอื่น ส่วนใหญ่มักเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ตัวอย่างเช่น การกำหนดให้ผู้ประกอบการที่มีการจ้างแรงงาน 100 คนในเขตจังหวัดหนึ่ง ๆ นั้น ต้องจ้าง

ลูกจ้างซึ่งเป็นผู้พิการ 1 คน หรือต้องส่งเงินเข้ากองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการจ้างงานผู้พิการ แต่กลับปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ตามมาตรา 33 อันเป็นกฎหมายที่เน้นเรื่องความมั่นคงของมนุษย์เป็นหลัก (ศุภศิษฐ์ ทวีแจ่มทรัพย์, 2566)

2.2 เศรษฐกิจแพลตฟอร์ม (Platform Economy)

เศรษฐกิจแพลตฟอร์ม คือ การเปลี่ยนความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นทั้งในตลาดสินค้าและตลาดแรงงาน เช่น ธุรกิจแพลตฟอร์มขนาดใหญ่ ได้แก่ Uber, Airbnb และ Grab เข้ามาสร้างปฏิสัมพันธ์ในตลาดที่ทำให้เกิดความแตกต่างออกไปจากเดิม ทั้งนี้ เศรษฐกิจแบบแพลตฟอร์ม ยังมีคำเรียกอีกอย่างว่า เศรษฐกิจแบบกิ๊ก (Gig Economy) ซึ่งมีผู้ให้นิยามว่า เป็นการจ้างงานสมัยใหม่ ที่ผู้ใช้แอปพลิเคชัน หรือ แพลตฟอร์มเทคโนโลยี เพื่อขายแรงงานของตน (Malik & Skrzek-Lubasinska, 2021; Vallas & Schor, 2020; Wood et al., 2019) โดยคุณลักษณะพื้นฐานของเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม ประกอบด้วย 1) การจับคู่ แพลตฟอร์ม คือ การจับคู่ให้กับการทำธุรกรรมโดยลดต้นทุนในการซื้อขาย ช่วยสร้างความรวดเร็วและเปิดโอกาสให้คนจำนวนมากเชื่อมโยงถึงกัน 2) ระบบนิเวศ คือ การเปิดพื้นที่ให้มีการสร้างนวัตกรรมได้ เช่น แพลตฟอร์มสำหรับการซื้อขายแอปพลิเคชันหรือแพลตฟอร์มสำหรับการรับชมภาพยนตร์ ผู้ขายบนแพลตฟอร์มเหล่านี้มีโอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตนเองก่อนนำเข้ามาขายบนพื้นที่ของแพลตฟอร์ม โดยแพลตฟอร์มทำหน้าที่เป็นระบบนิเวศที่เกื้อหนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้พัฒนา 3) ความไม่สมดุลทางอำนาจ คือ เจ้าของแพลตฟอร์มมีอำนาจเหนือผู้ที่เข้ามาใช้งาน แม้ว่าแพลตฟอร์มจะทำหน้าที่ในการเป็นตัวกลางจับคู่ หรือเป็นระบบนิเวศสำหรับการพัฒนา แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าเจ้าของธุรกิจแพลตฟอร์มจะไม่มีอำนาจ กลับกันเจ้าของแพลตฟอร์มนั้นมีอำนาจเหนือผู้ที่เข้ามาใช้งานแพลตฟอร์มผ่านหลายช่องทาง เช่น การเข้าถึงข้อมูลที่เกิดขึ้นบนแพลตฟอร์ม และการออกแบบระบบการใช้งานสำหรับผู้ซื้อและผู้ขาย และ 4) ผลเครือข่ายแบบข้ามฝ่าย คือ การได้รับผลจากการสร้างเครือข่ายในทั้งสองฝ่าย เช่น เมื่อมีผู้ขายเข้าใช้งานแพลตฟอร์มมาก ก็จะจูงใจให้ผู้ซื้ออยากเข้ามาใช้งานมากขึ้นเช่นกัน และเมื่อมีผู้ซื้อเข้ามาสู่แพลตฟอร์มมาก ก็จะจูงใจผู้ขายให้เข้าสู่แพลตฟอร์มมากขึ้นตามไปด้วย การสร้างเครือข่ายเช่นนี้ ถือเป็นเป้าหมายหลักของแพลตฟอร์ม ที่มุ่งสะสมเครือข่ายผู้ใช้งานให้ได้มากที่สุด เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน (สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2562; ธรพิติดล, 2565ก; Lehdonvirta et al., 2019)

2.3 มาตรฐานแรงงานและความคุ้มครองแรงงานไทยในระบบเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม

ธรร ปิตติล (2565ข) ศึกษาพบว่า ด้วยการขยายตัวของเศรษฐกิจแพลตฟอร์มในประเทศไทย ได้เปิดโอกาสให้คนไทยจำนวนมากได้มีช่องทางในการเข้าถึงการจ้างงานมากขึ้น และเพิ่มความยืดหยุ่นในการหารายได้ ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มช่องทางหารายได้เสริมให้กับแรงงานที่เคยประกอบอาชีพประจำ หรือสร้างงานให้กับกลุ่มแรงงานที่ไม่ต้องการถูกผูกมัดในลักษณะการจ้างงานเต็มเวลา สภาวะที่เกิดขึ้นในช่วงวิกฤติโควิด 19 บ่งบอกถึงศักยภาพในการเปิดโอกาสการจ้างงานของเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม โดยในช่วงดังกล่าว แรงงานไทยจำนวนมากมหาศาลที่ประสบปัญหาจากการทำงานปกติ ต่างหลั่งไหลเข้าหารายได้ผ่านการทำงานในแพลตฟอร์ม โดยเฉพาะแพลตฟอร์มบริการส่งอาหาร สภาพเหล่านี้สะท้อนแง่มุมหลายประการที่เป็นปัญหาในการทำงานของแรงงานในเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม โดยเฉพาะแพลตฟอร์มในลักษณะการบริการ อันเกิดมาจากความเปลี่ยนแปลงพื้นฐานในโครงสร้างการจ้างงาน ซึ่งส่งผลต่อมาตรฐานแรงงานและความคุ้มครองแรงงานไทยในระบบเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม ดังนี้

1. การจ้างงานบนแพลตฟอร์มนั้นไม่ได้เกิดบนความสัมพันธ์แบบนายจ้าง-ลูกจ้าง แต่เกิดขึ้นผ่านความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานกับเทคโนโลยี ในแง่นี้ แรงงานบนแพลตฟอร์มจะต้องปฏิสัมพันธ์และถูกควบคุมกำกับโดยระบบที่ไม่ได้เป็นมนุษย์ อันมีกระบวนการตัดสินใจบนฐานของอัลกอริทึมที่ขาดความโปร่งใส

2. ความสัมพันธ์ระหว่างแพลตฟอร์มและแรงงาน มักมีลักษณะความสัมพันธ์ทางอำนาจที่เหลื่อมล้ำกันสูง แม้แพลตฟอร์มต่าง ๆ จะมีระบบการจัดสรรงานและให้โอกาสในการเลือกกับแรงงานไม่เท่ากัน เช่น บางแพลตฟอร์มอาจจัดสรรงานให้กับแรงงานโดยไม่ให้แรงงานมีโอกาสได้เลือกเลย ในขณะที่บางแพลตฟอร์มเปิดโอกาสให้แรงงานแข่งขันเลือกงานและระบุเวลาทำงานได้ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เกิดขึ้นเหมือนกัน คือ แรงงานที่เข้าสู่แพลตฟอร์มนั้นมักจะขาดอำนาจในการต่อรองกับเงื่อนไขการทำงานที่แพลตฟอร์มได้กำหนดไว้ให้แล้ว

3. แรงงานที่ทำงานผ่านแพลตฟอร์มมักจะขาดความมั่นคงในการทำงาน เนื่องจากจำเป็นต้องแข่งขันกันตลอดเพื่อเข้าถึงงานที่มีจำกัด แรงงานยังถูกประเมินเสมอด้วยระบบค่าคะแนนที่ตนเองแทบจะไม่มีสิทธิโต้แย้งหรือต่อรอง การจะเข้าถึงสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ที่แพลตฟอร์มระบุว่า จะจัดหาให้นั้น จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีการสะสมการทำงานจำนวนมาก เพื่อเพิ่มฐานะของตนบนแพลตฟอร์มเท่านั้น

4. การขาดความมั่นคงในการทำงานบนแพลตฟอร์ม โดยแรงงานบนแพลตฟอร์มมักจะต้องแบกต้นทุนแฝงในการทำงานหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นความเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุ ต้นทุนทางสุขภาพ ความเสี่ยงในกรณีที่มีความขัดแย้งกับผู้ให้บริการ

5. สภาพความเหลื่อมล้ำระหว่างเพศ ซึ่งเกิดขึ้นบ่อยครั้งกับแรงงานในแพลตฟอร์ม เช่น กรณีผู้หญิงที่ขับรถในแพลตฟอร์มขนส่งสาธารณะมักจะได้รับคามนิยมหรือค่าคะแนนต่ำกว่าผู้ชาย หรือในทางตรงกันข้ามผู้หญิงที่ทำงานบ้านผ่านแพลตฟอร์มการจ้างแม่บ้าน มักจะได้รับความนิยมหรือค่าคะแนนสูงกว่าผู้ชาย

นอกจากนี้ แรงงานในเศรษฐกิจแพลตฟอร์มยังขาดศักยภาพในการต่อรอง เนื่องจากไม่สามารถรวมกลุ่มกันเพื่อเป็นสหภาพแรงงานได้ ที่ผ่านมา แรงงานบนแพลตฟอร์มขนส่งอาหารมีการรวมกลุ่มกันทางออนไลน์ ซึ่งการรวมกลุ่มยังกระจัดกระจายและอำนาจต่อรองกับแพลตฟอร์มยังไม่ได้มีอย่างแท้จริง เพราะการรวมกลุ่มกันเป็นสหภาพแรงงานยังขาดกฎหมายรองรับ เมื่อเป็นเช่นนี้ การที่รัฐจะเข้ามาทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการต่อรองระหว่างแรงงานกับแพลตฟอร์มจึงเกิดขึ้นได้ยาก (ธร ปิติตล, 2565; Mieruch & McFarlane, 2023)

3. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บทความวิชาการและบทความวิจัยที่เผยแพร่อยู่ในฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) ในช่วง พ.ศ. 2562 - 2565 ที่ศึกษาเกี่ยวกับมาตรฐานแรงงานและการคุ้มครองแรงงานในระบบเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม เกณฑ์การคัดเลือก มีดังนี้ 1) เป็นบทความวิชาการหรือบทความวิจัยที่มีประเด็นเกี่ยวกับมาตรฐานแรงงาน และการคุ้มครองแรงงานในระบบเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม 2) เป็นบทความวิชาการหรือบทความวิจัยที่อยู่ในฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) 3) เป็นบทความวิชาการหรือบทความวิจัยที่เผยแพร่ในช่วง พ.ศ. 2562 - 2565 คำสำคัญที่ใช้ในการสืบค้น ได้แก่ *มาตรฐานแรงงาน เศรษฐกิจแพลตฟอร์ม การคุ้มครองแรงงาน แรงงานแพลตฟอร์ม*

3.2 ขั้นตอนการสืบค้นข้อมูล มีดังนี้

3.2.1 สืบค้นข้อมูลโดยใช้คำสำคัญในการสืบค้นบทความวิชาการและบทความวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) มาตรฐานแรงงาน 2) เศรษฐกิจแพลตฟอร์ม 3) การคุ้มครองแรงงาน และ 4) แรงงานแพลตฟอร์ม โดยคำสำคัญในการสืบค้นนี้อาจจะมีการปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม และการเลือกใช้คำในการค้นหาแต่ละครั้งอาจมีความแตกต่างกันได้ ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขในการกรอกคำในการค้นหาข้อมูลจากฐานข้อมูลศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI)

3.2.2 รวบรวมบทความวิชาการและบทความวิจัยที่ได้จากการสืบค้นตามข้อ 3.2.1 ได้จำนวนทั้งหมด 56 เรื่อง นำผลงานที่ค้นพบมาทำตารางการสืบค้น และทำการสกัดข้อมูล โดยอ่านบทความวิชาการและบทความวิจัยที่สืบค้นได้โดยพิจารณาจากชื่อเรื่อง บทคัดย่อ เนื้อหา และช่วงเวลาในการเผยแพร่ (พ.ศ. 2562 - 2565) แล้วทำการคัดเลือกลงแบบบันทึกข้อมูลตามเกณฑ์ที่ระบุไว้ในข้อ 3.2.1

3.2.3 คัดเลือกบทความวิชาการและบทความวิจัยที่ได้จากการรวบรวมในข้อ 3.2.2 โดยพิจารณาตามเกณฑ์การคัดเลือกที่ได้กำหนดไว้ ทำให้ได้บทความวิชาการและบทความวิจัยจำนวน 45 เรื่อง มาจำแนกหมวดหมู่

คัดแยกเอกสารที่ซ้ำซ้อนกัน และอ่านบทคัดย่อเพื่อคัดกรองบทความวิชาการและบทความวิจัยที่ไม่เกี่ยวข้องออก เพื่อให้ได้เฉพาะบทความวิชาการและบทความวิจัยสำหรับการวิจัยครั้งนี้อย่างแท้จริง ซึ่งผลจากการสืบค้นข้อมูลปรากฏผลดังตารางที่ 1

3.2.4 ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง จากการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ตามข้อ 3.2.1-3.2.3 (อัจฉรา คำมะทิติย์ และมัลลิกา มากรัตน์, 2559)

ตารางที่ 1 การกระจายตัวของบทความวิชาการและบทความวิจัยตามคำสำคัญที่ใช้ในการสืบค้น

คำสำคัญ	จำนวนบทความวิชาการและบทความวิจัย (เรื่อง)	ร้อยละ
1) มาตรฐานแรงงาน	10	22.22
2) เศรษฐกิจแพลตฟอร์ม	3	6.67
3) การคุ้มครองแรงงาน	28	62.22
4) แรงงานแพลตฟอร์ม	4	8.89
รวม	45	100.00

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบบันทึกข้อมูล เพื่อบันทึกรายละเอียดของแหล่งที่มาของข้อมูล ได้แก่ ชื่อผู้แต่ง ชื่อบทความ ชื่อวารสาร ปีพิมพ์ ฉบับที่พิมพ์ และเลขหน้า สำหรับจำแนกและแจกแจงข้อมูลเชิงปริมาณตามปี แหล่งข้อมูล และการจัดกลุ่มประเด็นการศึกษาเกี่ยวกับบทความวิชาการและบทความวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลใหม่ที่พิจารณาถึงความสอดคล้องของข้อมูลในด้านหัวข้อเรื่อง วัตถุประสงค์ แนวคิดทฤษฎี ระเบียบวิธีวิจัย/วิธีการที่ใช้ในการวิเคราะห์เอกสาร และผลการวิจัยหรือผลการวิเคราะห์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาสรุปเป็นข้อมูลใหม่ที่ค้นพบจากการศึกษา

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการบรรยายและการวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้

3.4.1 การวิจัยเชิงเอกสาร โดยสำรวจรวบรวมบทความวิชาการหรือบทความวิจัยที่อยู่ในฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) ที่เผยแพร่ในช่วง พ.ศ. 2562 - 2565 โดยใช้คำสำคัญที่ใช้ในการสืบค้น ได้แก่ มาตรฐานแรงงาน เศรษฐกิจแพลตฟอร์ม การคุ้มครองแรงงาน แรงงานแพลตฟอร์มมาสังเคราะห์ กำหนดขอบเขตในการคัดเลือกเอกสารและหัวข้อที่จะทำการวิเคราะห์เพื่อใช้ในการคัดเลือก

3.4.2 กำหนดประเด็นที่แสดงลักษณะและสาระของบทความวิชาการและบทความวิจัย ด้วยการวางเค้าโครงของข้อมูลหรือการจัดหมวดหมู่หรือประเภทของข้อมูล โดยคัดเลือกจากรายชื่อหรือข้อความในเอกสารที่จะนำมาวิเคราะห์

3.4.3 อ่านและทำความเข้าใจสาระในบทความวิชาการและบทความวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ โดยคำนึงถึงบริบทของข้อมูล เพื่อใช้ในการบรรยายคุณลักษณะเฉพาะของเนื้อหาเชื่อมโยงไปสู่บริบทของข้อมูล รวมถึงกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เหมาะสม จะทำให้การวิเคราะห์ข้อมูลมีความกว้างขึ้นและนำไปสู่การอ้างอิงกับข้อมูลอื่นได้

3.4.4 การระบุ การจำแนก และการลงรหัสบทความวิชาการหรือบทความวิจัยที่อยู่ในฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) โดยใช้คำสำคัญที่ใช้ในการสืบค้น ได้แก่ มาตรฐานแรงงาน เศรษฐกิจแพลตฟอร์ม การคุ้มครองแรงงาน แรงงานแพลตฟอร์ม เป็นขั้นตอนในการปรับข้อมูลจากเอกสารให้เป็นข้อมูลเชิงปริมาณ ซึ่งต้องพิจารณาทั้งในส่วนที่เป็นสาระของบทความวิชาการหรือบทความวิจัย และผลการวิจัย

3.4.5 วิเคราะห์ผลการวิจัย จัดหมวดหมู่ และทำการสังเคราะห์เชิงปริมาณโดยการแจกแจงนับ และสังเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา ทำการลดทอนข้อมูลที่ไม่ชัดเจนหรือจัดข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้อง

3.5 การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ผู้วิจัยทำการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล จากแหล่งที่มา บุคคล และเวลาที่ต่างกัน และตรวจสอบสามเส้าโดยการทบทวนข้อมูล กระบวนการวิจัย และผลการวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญ

4. ผลการศึกษา

4.1 ผลจากการศึกษาบทความวิชาการและบทความวิจัย จำนวน 45 เรื่อง ที่เผยแพร่ในช่วง พ.ศ. 2562 - 2565 บนฐานข้อมูล TCI พบว่า มีบทความวิชาการและบทความวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานแรงงานและการคุ้มครองแรงงานในระบบเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม จำนวน 8 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 17.78 และมีบทความวิชาการและบทความวิจัยที่ไม่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานแรงงานและการคุ้มครองแรงงานในระบบเศรษฐกิจแพลตฟอร์มโดยตรงจำนวน 37 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 82.22

สำหรับบทความวิชาการและบทความวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานแรงงานและการคุ้มครองแรงงานในระบบเศรษฐกิจแพลตฟอร์มทั้ง 8 เรื่อง พบว่า เผยแพร่ในปี 2562 จำนวน 1 เรื่อง เผยแพร่ในปี 2563 จำนวน 2 เรื่อง เผยแพร่ในปี 2564 จำนวน 3 เรื่อง และเผยแพร่ในปี 2565 จำนวน 2 เรื่อง สำหรับประเภทบทความ พบว่าบทความส่วนใหญ่จำนวน 7 เรื่อง เป็นบทความวิชาการ มีเพียง 1 เรื่องที่เป็นบทความวิจัย ในส่วนของวิธีการศึกษาเก็บข้อมูล พบว่า มีบทความจำนวน 7 เรื่อง ที่ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสาร และมีจำนวน 1 เรื่องใช้การวิจัยเชิงปริมาณ โดยรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม

ทั้งนี้ เนื่องจากแรงงานแพลตฟอร์มเป็นแรงงานที่เกิดขึ้นในช่วงที่มีการขยายตัวของเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม ประกอบกับเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ในช่วงปลายปี 2562 ดังนั้น แรงงานบนแพลตฟอร์มจึงไม่ได้มีชั่วโมงการทำงานชัดเจน การได้รับผลตอบแทนจึงมีวิธีคิดและคำนวณค่าตอบแทนที่ต่างไปจากแรงงานแบบดั้งเดิมที่เป็นการทำงานแบบระบบสายพานการผลิต โดยเจ้าของสถานประกอบการจะเป็นผู้จัดการควบคุมระบบการทำงาน ซึ่งจะทำการแบ่งหน้าที่การทำงานอย่างชัดเจน ส่วนแรงงานบนแพลตฟอร์มพบว่า มีการเคลื่อนย้ายเข้าออกและข้ามแพลตฟอร์มกันโดยทั่วไป มีประเภทที่ทำงานแบบสากล สามารถรับการจ้างงานแบบข้ามประเทศได้ จึงไม่ได้มีที่ทำงานเป็นหลักแหล่ง ซึ่งบทความวิชาการและบทความวิจัยส่วนใหญ่ที่ปรากฏในช่วงปี 2562 - 2565 มุ่งเน้นศึกษาไปที่การวิเคราะห์ข้อดีข้อเสีย และผลกระทบของการทำงานของแรงงานแพลตฟอร์ม ตลอดจนเสนอแนวทางในการบริหารจัดการของภาครัฐด้านการคุ้มครองแรงงานและการจัดสวัสดิการ อธิบายและวิเคราะห์กลไกการจัดการความเสี่ยงทางสังคม การวิเคราะห์ความเสี่ยงของแพลตฟอร์มแรงงาน และสถานะของแรงงานไม่ก่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อผู้รับจ้างอิสระ

4.2 มาตรฐานแรงงานและการคุ้มครองแรงงานในระบบเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม พบว่า แรงงานที่ให้บริการผ่านแพลตฟอร์มมิได้มีสถานะเป็นลูกจ้างของแพลตฟอร์ม แต่เป็นผู้ประกอบอาชีพอิสระ หรือหุ้นส่วนอย่างไม่เป็นทางการของแพลตฟอร์มหรือทางกฎหมาย ซึ่งไม่ได้มีมาตรฐานแรงงานเนื่องจากไม่ได้มีกฎหมายรองรับ มาตรฐานแรงงานจึงเป็นไปตามบริษัทแพลตฟอร์มที่กำหนดขึ้น จึงมีปัญหาในเรื่องของข้อกำหนด ข้อปฏิบัติ การใช้แรงงานเกี่ยวกับสภาพการจ้างและสภาพการทำงาน เช่น ค่าจ้าง ชั่วโมงทำงาน วันหยุด และความปลอดภัยในการทำงาน การมีมาตรฐานแรงงานนั้นเพื่อให้แรงงานได้รับการคุ้มครองอย่างทัดเทียมเสมอภาค ก่อให้เกิดคุณภาพชีวิต มีความปลอดภัย มีแรงงานสัมพันธ์ที่ดี ด้วยสภาพดังกล่าวแรงงานแพลตฟอร์มจึงไม่อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 และพระราชบัญญัติความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2554 และไม่ได้รับสิทธิในเงินทดแทน ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาล ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพในการทำงาน ค่าทำศพ และค่าทดแทนตามพระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ. 2537

เมื่อแรงงานแพลตฟอร์มไม่มีมาตรฐานแรงงานหรือการคุ้มครองแรงงาน อาจนำไปสู่การฉวยโอกาสเอาเปรียบแรงงานผู้ให้บริการ ทำให้ไม่มีความก้าวหน้าในอาชีพ และการลดลงของรายได้ในระยะยาวเพราะจำนวนผู้ให้บริการเพิ่มขึ้น รวมถึงการคุกคามทางเพศ อย่างไรก็ตาม แรงงานที่ให้บริการผ่านแพลตฟอร์มส่วนใหญ่เป็นแรงงานอิสระหรือแรงงานนอกระบบ และสามารถใช้สิทธิผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ของพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 ได้ แต่จะได้รับความคุ้มครองเพียง 5 กรณี คือ กรณีเงินทดแทนจากการขาดรายได้ กรณีทุพพลภาพ กรณีเสียชีวิต กรณีสงเคราะห์บุตร และกรณีชราภาพ โดยผู้ประกันตนจะได้รับความคุ้มครองตามประเภทสิทธิความคุ้มครองที่ผู้ประกันตนเลือก (ผู้จัดการออนไลน์, 2564; สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2564)

5. การอภิปรายผล

5.1 ผลจากการศึกษาค้นคว้าบทความวิชาการและบทความวิจัยเกี่ยวกับมาตรฐานแรงงานและการคุ้มครองแรงงาน จำนวน 45 เรื่อง ที่ตีพิมพ์บนฐานข้อมูล TCI ในช่วงปี พ.ศ. 2562 - 2565 พบว่า มีบทความวิชาการและบทความวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานแรงงานและการคุ้มครองแรงงานในระบบเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม จำนวน 8 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 17.78 และมีบทความวิชาการและบทความวิจัยที่ไม่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานแรงงานและการคุ้มครองแรงงานในระบบเศรษฐกิจแพลตฟอร์มโดยตรง จำนวน 37 เรื่องคิดเป็นร้อยละ 84.44 บทความวิชาการและบทความวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานแรงงานและการคุ้มครองแรงงานในระบบเศรษฐกิจแพลตฟอร์มจำนวน 8 เรื่อง เผยแพร่ในปี 2562 จำนวน 1 เรื่อง เผยแพร่ในปี 2563 จำนวน 2 เรื่อง เผยแพร่ในปี 2564 จำนวน 3 เรื่อง และเผยแพร่ในปี 2565 จำนวน 2 เรื่อง ส่วนใหญ่เป็นบทความวิชาการจำนวน 7 เรื่อง มีเพียง 1 เรื่องที่เป็นบทความวิจัย มีจำนวน 7 เรื่องใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารและมีจำนวน 1 เรื่องใช้การวิจัยเชิงปริมาณรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ทั้งนี้เนื่องจากแรงงานแพลตฟอร์มเป็นแรงงานที่เกิดขึ้นในช่วงที่มีการขยายตัวของเศรษฐกิจแพลตฟอร์มประกอบกับเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ในช่วงปลายปี 2562

ดังนั้น แรงงานบนแพลตฟอร์มจึงไม่ได้มีชั่วโมงการทำงานชัดเจน การได้รับผลตอบแทนจึงมีวิธีคิดและคำนวณค่าตอบแทนที่ต่างไปจากแรงงานในระบบ เพราะแรงงานบนแพลตฟอร์มมีการเคลื่อนย้ายเข้าออกและข้ามแพลตฟอร์ม มีประเภทที่ทำงานแบบสากล สามารถรับการจ้างงานแบบข้ามประเทศได้ จึงไม่ได้มีที่ทำงานเป็นหลักแหล่ง (Graham & Lehdonvirta, 2017) ซึ่งบทความวิชาการและบทความวิจัยส่วนใหญ่ที่ปรากฏในช่วงปี พ.ศ. 2562 - 2565 บนฐานข้อมูล TCI มุ่งเน้นศึกษาไปที่การวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสีย และผลกระทบของการทำงานของแรงงานแพลตฟอร์ม เสนอแนวทางในการบริหารจัดการของภาครัฐด้านการคุ้มครองแรงงานและการจัดสวัสดิการ อธิบายและวิเคราะห์กลไกการจัดการความเสี่ยงทางสังคม การวิเคราะห์ความเสี่ยงของแพลตฟอร์มแรงงาน และสถานะของแรงงานไม่ก่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อผู้รับจ้างอิสระ ดังที่ปรากฏในงานของ กฤษฎา ธีระโกศลพงศ์ (2562) ที่ศึกษารูปแบบของงานที่ไม่มีมาตรฐานและแรงงานที่มีความเสี่ยงในเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม พยายามที่จะอธิบายถึงความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการทำงานและเสนอการคุ้มครองทางสังคมที่เข้มแข็งสำหรับแรงงานแพลตฟอร์ม และงานของ นิภาพรณ เจนสันติกุล (2564) ที่ศึกษาเรื่องแรงงานแพลตฟอร์มในระบบเศรษฐกิจดิจิทัล โดยระบุว่างานวิจัยและงานวิชาการในประเทศไทยที่มีการอธิบายถึงการคุ้มครองแรงงาน แรงงานแพลตฟอร์ม และเศรษฐกิจดิจิทัลยังมีจำนวนน้อยและมีความเห็นว่าควรมีการศึกษาทบทวนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจ้างแรงงาน โดยพิจารณาปรับปรุงแก้ไขการระบุสถานะแรงงานและสิทธิประโยชน์ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นให้สอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจดิจิทัลและรูปแบบการจ้างแรงงานที่เปลี่ยนไป

5.2 มาตรฐานแรงงานและการคุ้มครองแรงงานในระบบเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม พบว่า แรงงานที่ให้บริการผ่านแพลตฟอร์มไม่ได้มีสถานะเป็นลูกจ้างของแพลตฟอร์ม แต่เป็นผู้ประกอบอาชีพอิสระหรือหุ่นส่วนอย่างไม่เป็น

ทางการของแพลตฟอร์มหรือทางกฎหมาย ซึ่งไม่ได้มีมาตรฐานแรงงานเนื่องจากไม่ได้มีกฎหมายรองรับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hagi and Wright (2019), Paliyeva et al. (2021), อรรถณัฐ วันชนะสมบัติ และเกรียงศักดิ์ อีระโกวิทขจร (2561), กฤษฎา อีระโกศลพงศ์ (2562), ทศพล ทรรคนกุลพันธ์ และคณะ (2562), ธร ปิติตล (2565ก), กฤษฎา อีระโกศลพงศ์ (2564) และนิภาพรรณ เจนสันติกุล (2564) ที่ระบุว่าแรงงานแพลตฟอร์มไม่ได้มีสถานะลูกจ้างตามกฎหมายที่ชัดเจน เพราะสถานะการจ้างงานไม่ชัดเจนจากการตีความว่าไม่ใช่ลูกจ้าง แต่ผู้จัดเตรียมแพลตฟอร์มกำหนดให้เป็นหุ้นส่วน แต่กลับไม่มีอำนาจร่วมกำหนดและตัดสินใจทางนโยบายและแนวปฏิบัติร่วมกัน จึงเป็นการทำงานที่มีอำนาจบังคับบัญชาและสภาพการทำงานที่ไม่เป็นอิสระ ทั้งนี้ เนื่องจากการจ้างงานแพลตฟอร์มเป็นรูปแบบการจ้างงานแบบใหม่ในประเทศไทย ยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองส่งผลต่อความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างนายจ้างและลูกจ้างในเรื่องของนโยบายค่าตอบแทนและสิทธิประโยชน์อื่น ๆ และไม่สามารถเข้าถึงสิทธิประโยชน์ในลักษณะต่าง ๆ ของกฎหมายแรงงานได้ จนในบางครั้ง อาจต้องมีการจัดตั้งองค์การลูกจ้างแพลตฟอร์มกันเอง เพื่อรวมตัวกันต่อรองผลประโยชน์กับนายจ้าง (Mieruch & McFarlane, 2023)

ดังนั้น มาตรฐานแรงงานจึงเป็นไปตามบริษัทแพลตฟอร์มที่กำหนดขึ้น ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของข้อกำหนด ข้อปฏิบัติ การใช้แรงงานเกี่ยวกับสภาพการจ้างและสภาพการทำงาน เช่น ค่าจ้าง ชั่วโมงทำงาน วันหยุด และความปลอดภัยในการทำงาน การมีมาตรฐานแรงงานนั้นเพื่อให้แรงงานได้รับการคุ้มครองอย่างทัดเทียมเสมอภาค ก่อให้เกิดคุณภาพชีวิต มีความปลอดภัย มีแรงงานสัมพันธ์ที่ดี ด้วยสภาพดังกล่าวแรงงานแพลตฟอร์มจึงไม่อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 และ พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 และพระราชบัญญัติความปลอดภัยอาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2554 และไม่ได้ได้รับสิทธิในเงินทดแทน ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาล ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพในการทำงาน ค่าทำศพ และค่าทดแทนตามพระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ. 2537 เมื่อแรงงานแพลตฟอร์มไม่มีมาตรฐานแรงงานหรือการคุ้มครองแรงงาน อาจนำไปสู่การฉวยโอกาสเอาเปรียบแรงงานผู้ให้บริการ ไม่มีความก้าวหน้าในอาชีพ และการลดลงของรายได้ในระยะยาวเพราะจำนวนผู้ให้บริการเพิ่มขึ้น รวมถึงการคุกคามทางเพศ

อย่างไรก็ตาม แรงงานที่ให้บริการผ่านแพลตฟอร์มส่วนใหญ่เป็นแรงงานอิสระหรือแรงงานนอกระบบสามารถใช้สิทธิผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ของพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 ได้ แต่จะได้รับความคุ้มครองเพียง 5 กรณี คือ กรณีเงินทดแทนจากการขาดรายได้ กรณีทุพพลภาพ กรณีเสียชีวิต กรณีสงเคราะห์บุตร และกรณีชราภาพ โดยผู้ประกันตนจะได้รับความคุ้มครองตามประเภทสิทธิความคุ้มครองที่ผู้ประกันตนเลือก สอดคล้องกับ Malik and Skrzek-Lubasinska (2021), Paliyeva et al. (2021), อรรถณัฐ วันชนะสมบัติ และเกรียงศักดิ์ อีระโกวิทขจร (2561), กฤษฎา อีระโกศลพงศ์ (2562), ทศพล ทรรคนกุลพันธ์ และคณะ (2562), ธร ปิติตล (2565ก), กฤษฎา อีระโกศลพงศ์ (2564), และนิภาพรรณ เจนสันติกุล (2564) ที่ระบุถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับแรงงานแพลตฟอร์ม ได้แก่ การเอารัดเอาเปรียบแรงงานมากเกินไป การไม่มีหลักประกันทางสังคมหรือมีใน

ระดับต่ำ ความไม่มั่นคงทางการเงิน ความเสี่ยงของการล้มละลาย ความไม่โปร่งใส และแนวโน้มที่จะผูกขาดตลาด เช่น กรณีไรเดอร์กับบริษัทเจ้าของแพลตฟอร์มเป็นสัญญาจ้างแรงงานหรือไม่ และไรเดอร์มีสถานะเป็นลูกจ้างหรือไม่ สอดคล้องกับ ภาสกร ญีนาง (2564) เรื่องวิกฤตสิทธิแรงงานในเศรษฐกิจยุคดิจิทัล: ปัญหาความขัดแย้งระหว่าง “ไรเดอร์” กับแพลตฟอร์มที่รัฐเพิกเฉย ที่ได้สะท้อนว่าด้วยความล้าหลังของกฎหมายไทย ส่งผลให้มีปัญหาในมิติแรงงานตามมาจำนวนมาก เกิดการเลือกปฏิบัติ ค่าตอบแทนไม่เป็นธรรม รวมถึงไม่ได้ให้หลักประกันหรือความมั่นคงคุ้มครองความเสี่ยงที่คนทำงานในยุคเศรษฐกิจดิจิทัลต้องเผชิญ ดังนั้น เพื่อรักษาสมดุลในเรื่องความเป็นอิสระกับการทำงานไปพร้อมกัน การตรากฎหมายฉบับใหม่มารองรับ เพื่อกำหนดรูปแบบนิติสัมพันธ์ระหว่างคนทำงานแพลตฟอร์ม กับบริษัทแพลตฟอร์มให้เป็นธรรมสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนทำงานที่รักในอิสระ และรูปแบบการผลิตใหม่ที่นำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัลแอปพลิเคชันมาเป็นองค์ประกอบสำคัญ เช่น การประกันค่าตอบแทนขั้นต่ำ การกำหนดให้บริษัทแพลตฟอร์มมีสถานะเป็นนายจ้างของคนทำงานตามกฎหมายอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม เพื่อก่อให้เกิดหน้าที่ความรับผิดชอบในการดูแลชีวิต และสภาพการทำงานของคนทำงานด้านต่าง ๆ ตลอดจนการสร้างระบบตรวจสอบการลงโทษของแพลตฟอร์มให้มีความโปร่งใยิ่งขึ้น มีกระบวนการชี้แจงเหตุผลข้อมูลแก่คนทำงาน มีขั้นตอนพิจารณาโทษที่ชอบธรรม อาทิ การตักเตือน การจ่ายค่าชดเชยหากถูกลงโทษด้วยการพักงาน สิทธิในการอุทธรณ์เมื่อมีบทลงโทษทางวินัยจากบริษัท เป็นต้น

โดยงานวิจัยของ นันทพล พุทธพงษ์ (2565) เรื่องมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองแรงงานแพลตฟอร์มดิจิทัล: ศึกษากรณีธุรกิจรับส่งอาหารในประเทศไทยได้เสนอให้บัญญัติบทกฎหมายที่สนับสนุนให้แรงงานแพลตฟอร์มในธุรกิจรับส่งอาหารหรือไรเดอร์มีสถานะทางกฎหมายเป็นลูกจ้าง ให้ผู้ประกอบการแพลตฟอร์มเป็นนายจ้างและมีภาระในการพิสูจน์ เพื่อให้ไรเดอร์ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายแรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 พระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ. 2537 พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 และพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 ทั้งนี้ เพื่อดูแลแรงงานแพลตฟอร์มซึ่งเป็นแรงงานส่วนสำคัญในสังคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นการทำงานที่มีคุณค่าอันส่งผลถึงการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน และเพิ่มอำนาจในการแข่งขันระหว่างประเทศ ทั้งนี้ สอดคล้องกับ ธาณี ชัยวัฒน์ และคณะ (2565) ที่ได้จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายคุ้มครองแรงงานนอกระบบ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ผลักดันการบังคับใช้ข้อตกลงหรือสัญญาที่เป็นธรรม กำหนดและเผยแพร่เกณฑ์มาตรฐานของงานที่เป็นธรรม ส่งเสริมการให้ความรู้ทางการทำงานและการเงิน 2) ข้อเสนอเชิงนโยบายของผลตอบแทนที่เป็นธรรม ได้แก่ จัดตั้งกองทุนสวัสดิการคนทำงานแพลตฟอร์ม กำหนดให้มีมาตรฐานค่าจ้างขั้นต่ำในรายชั่วโมง กำหนดมาตรการในการปกป้อง คุ้มครอง และดูแลคนทำงานแพลตฟอร์ม หรือแรงงานนอกระบบประเภทอื่น โดยเฉพาะแรงงานที่อยู่ในกลุ่มของงานแห่งอนาคต และ 3) ข้อเสนอเชิงนโยบายของการแข่งขันที่เป็นธรรม ได้แก่ การส่งเสริมธรรมาภิบาลดิจิทัลในการทำงานของแพลตฟอร์ม และการส่งเสริมการแข่งขันในตลาดแพลตฟอร์มอย่างเป็นธรรม

ในขณะที่ กฎญา อีระโกศลพงศ์ (2562) นำเสนอเรื่องจุดเริ่มต้นของความไม่เป็นทางการ และการถกเถียงเกี่ยวกับการทำให้ไม่เป็นทางการได้ระบุถึงปัญหาของแรงงานแพลตฟอร์มไว้เกี่ยวกับสถานะของแรงงาน และความไม่ครอบคลุมเพราะไม่ได้รับการรับรองสถานะทางกฎหมาย ดังนั้นภาครัฐและบริษัทแพลตฟอร์มควรส่งเสริมให้เกิดการทำงานที่มีคุณค่าตามแนวทางขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labor Organization: ILO) ไม่ว่าจะเป็นสถานะการจ้างงานแบบใดก็ตาม หากตีความสถานะให้แรงงานแพลตฟอร์มเป็นผู้รับจ้างอิสระเป็นการจ้างงานตนเองย่อมเป็นผู้รับจ้างอิสระ หรือกำหนดความสัมพันธ์การจ้างงานแบบหลายฝ่ายแต่แตกต่างจากอีกสถานะที่กล่าวไปก่อน เพราะแรงงานเหล่านี้เป็นผู้รับจ้างไม่อิสระ และมีสถานะเป็นลูกจ้าง แต่ไม่ว่าจะกำหนดสถานะแบบใด ต้องให้ความสำคัญต่อหลักการของอนุสัญญาพื้นฐานของ ILO 8 ฉบับ ได้แก่ อนุสัญญาว่าด้วยการห้ามแรงงานบังคับ ค.ศ. 1930 (ฉบับที่ 29) อนุสัญญาว่าด้วยเสรีภาพในการสมาคม และการคุ้มครองเสรีภาพในการรวมกลุ่ม ค.ศ. 1948 (ฉบับที่ 87) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิในการรวมกลุ่ม และการเจรจาต่อรอง ค.ศ. 1949 (ฉบับที่ 98) อนุสัญญาว่าด้วยค่าจ้างที่เท่าเทียมกัน ค.ศ. 1951 (ฉบับที่ 100) อนุสัญญาว่าด้วยการยกเลิกแรงงานบังคับ ค.ศ. 1957 (ฉบับที่ 105) อนุสัญญาว่าด้วยการเลือกปฏิบัติ (ในการจ้างงาน และอาชีพ) ค.ศ. 1958 (ฉบับที่ 111) อนุสัญญาว่าด้วยอายุขั้นต่ำในการทำงาน ค.ศ. 1973 (ฉบับที่ 138) และ อนุสัญญาว่าด้วยรูปแบบที่เลวร้ายในการใช้แรงงานเด็ก ค.ศ. 1999 (ฉบับที่ 182) ซึ่งครอบคลุมทั้งการรวมกลุ่มและเจรจาต่อรอง การห้ามใช้แรงงานเด็ก และทุกรูปแบบที่เลวร้าย การกำหนดอายุขั้นต่ำของการทำงาน และไม่เลือกปฏิบัติต่อการทำงานและอาชีพ นอกจากนี้ ยังมีกรอบของอนุสัญญาที่ควรคำนึงทั้งด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัย นโยบายการมีงานทำ ความมั่นคงทางสังคม การตรวจแรงงาน และอื่น ๆ

นอกจากนี้ สำนักงานขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ และการสร้างความสามัคคีปรองดอง (สำนักงาน ป.ย.ป.) ได้เสนอหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองผู้ใช้บริการแพลตฟอร์ม รวมถึงการกำหนดหน้าที่และขั้นตอนในการกำกับดูแลผู้ประกอบการธุรกิจแพลตฟอร์มที่มีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจดิจิทัลไทยให้ทันสมัยยิ่งขึ้น ซึ่งข้อเสนอหลักการกฎหมายว่าด้วยเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม ประกอบด้วย 10 หลักการ ดังนี้ (กรมประชาสัมพันธ์, 2565)

หลักการที่ 1 วัตถุประสงค์และขอบเขตของกฎหมาย ให้ผู้ประกอบการธุรกิจแพลตฟอร์มอยู่ภายใต้การกำกับดูแลอย่างเหมาะสม ผู้ใช้บริการหรือผู้บริโภคได้รับการคุ้มครองสิทธิในการใช้บริการแพลตฟอร์ม โดยกำหนดผู้ประกอบการธุรกิจออกเป็น 5 กลุ่ม คือ 1) ผู้ให้บริการตัวกลาง 2) ผู้ให้บริการรับฝากข้อมูล 3) ผู้ให้บริการแพลตฟอร์ม 4) ผู้ให้บริการแพลตฟอร์มขนาดใหญ่ และ 5) ผู้ให้บริการแพลตฟอร์มที่มีอำนาจควบคุม ส่วนผู้ประกอบการที่ได้รับยกเว้นไม่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายว่าด้วยเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม เช่น ผู้ให้บริการที่มีขนาดเล็กที่มีจำนวนธุรกรรมน้อยกว่า 10,000 รายการต่อวัน เป็นต้น

หลักการที่ 2 หน้าที่พื้นฐานของผู้ประกอบธุรกิจทุกกลุ่ม กำหนดหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามหลักการของกฎหมาย

หลักการที่ 3 หน้าที่เพิ่มเติมของผู้ประกอบธุรกิจทุกกลุ่ม ยกเว้นผู้ให้บริการตัวกลางกำหนดให้มีวิธีการหรือระบบที่สามารถรับแจ้งการกระทำความผิดหรือการใช้ข้อมูลที่ผิดกฎหมาย

หลักการที่ 4 หน้าที่เพิ่มเติมของผู้ประกอบธุรกิจกลุ่มที่เป็นผู้ให้บริการแพลตฟอร์มและผู้ให้บริการแพลตฟอร์มขนาดใหญ่ กำหนดหน้าที่และมาตรการป้องกันการเกิดการกระทำความผิดและความเสียหายขึ้นบนแพลตฟอร์ม

หลักการที่ 5 หน้าที่เพิ่มเติมของผู้ให้บริการแพลตฟอร์มขนาดใหญ่ กำหนดให้มีผู้เชี่ยวชาญภายนอกประเมินความเสี่ยงของระบบและความเสี่ยงอื่นที่อาจเกิดขึ้นในการใช้บริการแพลตฟอร์ม

หลักการที่ 6 การรับรองผู้แจ้งเบาะแสการกระทำความผิด (Accreditation of Trusted Flagger) ให้องค์กรกำกับดูแล มีการรับสมัคร ตรวจสอบ และรับรองผู้แจ้งเบาะแสการกระทำความผิด

หลักการที่ 7 การกำกับดูแลสัญญาระหว่างผู้ให้บริการแพลตฟอร์มและผู้ใช้บริการกำกับดูแลเนื้อหาสาระของสัญญาหรือข้อตกลง ซึ่งต้องสอดคล้องกับหลักการที่หน่วยงานกำกับดูแลประกาศกำหนด

หลักการที่ 8 หน้าที่และอำนาจของหน่วยงานกำกับดูแล กำหนดให้สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์เป็นหน่วยงานที่มีอำนาจกำกับดูแลตามหลักการของกฎหมายนี้

หลักการที่ 9 ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กำหนดให้หน่วยงานที่มีอำนาจกำกับดูแลตามร่างกฎหมายนี้ มีหน้าที่สนับสนุนการดำเนินงานแก่หน่วยงานกำกับดูแลอื่นในการปฏิบัติตามกฎหมาย

หลักการที่ 10 การรักษาความเป็นธรรมในการแข่งขันในระบบเศรษฐกิจแพลตฟอร์มใช้แนวทางการกำกับเชิงการป้องกัน (Ex-ante Approach) โดยการกำหนดพฤติกรรมที่ควรทำและพฤติกรรมที่ห้ามทำ ทั้งนี้กฎหมายกลางในการกำกับดูแลการประกอบธุรกิจแพลตฟอร์มจะทำให้ระบบการให้บริการและการใช้บริการบนแพลตฟอร์มดิจิทัลมีความชัดเจนและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติในการยกระดับการแข่งขันในด้านสังคมเศรษฐกิจดิจิทัลของประเทศ

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานราชการเพื่อนำไปปฏิบัติ

6.1.1 ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับแรงงานแพลตฟอร์ม หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน ควรศึกษาความสัมพันธ์และหลักการของสัญญาจ้างแรงงานแพลตฟอร์ม สถานะของแรงงานแพลตฟอร์ม มีการกำหนดจำนวนวันทำงานสัปดาห์ละ 6 วัน ชั่วโมงการทำงานไม่ควรเกิน 10 ชั่วโมงต่อวันและควรมีเวลาพักระหว่างการทำงานเพื่อความปลอดภัยในการทำงาน รวมถึงรายละเอียดที่แตกต่างกันในลักษณะงาน และสภาพการจ้าง เพื่อให้มีการพิจารณาค่าตอบแทน สวัสดิการ สิทธิประโยชน์ให้เหมาะสมกับรูปแบบการจ้างงาน

6.1.2 ด้านการพัฒนาอาชีพและการรวมกลุ่ม หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัด สำนักงานแรงงานจังหวัด ควรกำหนดและเผยแพร่เกณฑ์มาตรฐานของงานที่เป็นธรรม และส่งเสริมการให้ความรู้ทางการทำงาน การฝึกอบรมที่จำเป็นสำหรับการทำงานผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ และให้คำแนะนำทางการเงิน และส่งเสริมแรงงานแพลตฟอร์มให้รับรู้เงื่อนไขสำหรับการทำงาน และมีส่วนร่วมในการกำหนดเงื่อนไขสำหรับการทำงานระหว่างผู้จ้างงานและแรงงาน เพื่อลดข้อพิพาทและความขัดแย้ง

6.1.3 ด้านความปลอดภัยในการทำงานและสุขภาพ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กรมควบคุมโรค กรมอนามัย ควรมีการกำหนดมาตรฐานความปลอดภัยในการทำงานหรือการให้คำแนะนำด้านสุขภาพของแรงงานแพลตฟอร์มเพื่อลดความเสี่ยงอุบัติเหตุและสุขภาพ

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 จากผลการวิจัย พบว่า แรงงานแพลตฟอร์มประสบปัญหาการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล การวิจัยครั้งต่อไป ควรวิจัยเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลในกลุ่มแรงงานและผู้ประกอบการ เพื่อหาช่องว่างในการส่งเสริมและพัฒนาแรงงานให้มีความพร้อมในการปฏิบัติงาน

6.2.2 จากผลการวิจัย พบว่า แรงงานแพลตฟอร์มประสบปัญหาด้านสุขภาพและมีความเสี่ยงจากการทำงาน การวิจัยครั้งต่อไป ควรวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของแรงงานแพลตฟอร์ม เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายและมาตรการที่เหมาะสมสำหรับการดูแล ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานแพลตฟอร์ม

บรรณานุกรม

- กรมประชาสัมพันธ์. (2565). *กรม. รับทราบหลักการกฎหมายว่าด้วยเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม ขับเคลื่อนสังคมและเศรษฐกิจดิจิทัลให้ทันสมัยยิ่งขึ้น*. <https://www.prd.go.th/th/content/page/index/id/96802>
- กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน. (2561). *การสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัยเกี่ยวกับแรงงานนอกระบบเพื่อการบริหารจัดการแรงงานนอกระบบที่ดีอย่างมีประสิทธิภาพ*. กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน.
- กรุงเทพธุรกิจ. (2565). *เปิดสถิติ “แรงงานไทย” พบ 5.3 แสนคน ทำงานน้อยกว่า 1 ชั่วโมงต่อสัปดาห์*. <https://www.bangkokbiznews.com/business/987011>
- กฤษฎา อีระโกศลพงศ์. (2562). รูปแบบของงานที่ไม่มีมาตรฐานและแรงงานที่มีความเสี่ยงในเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 4(2), 59-108.
- กฤษฎา อีระโกศลพงศ์. (2564). จุดเริ่มต้นของความไม่เป็นทางการและการถกเถียงเกี่ยวกับการทำให้ไม่เป็นทางการ. *Journal of HR intelligence: HRI*, 16(2), 82-106.
- ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, ปัทมา ศึกษากิจ และ เขมชาติ ตันบุญ. (2562). *การพัฒนาระบบกฎหมายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำกับกลุ่มแรงงานรับจ้างอิสระที่ได้รับผลกระทบจากความท้าทายในศตวรรษที่ 21*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ธร ปิติตล. (2565ก). *สู่โลกของเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม*. <https://www.the101.world/platform-econ-challenge-thai/>
- ธร ปิติตล. (2565ข). *เศรษฐกิจแพลตฟอร์มกับความท้าทายของเศรษฐกิจไทย (3): คุณภาพชีวิตแรงงานในเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม*. <https://www.the101.world/platform-econ-challenge-thai-3/>
- ธานี ชัยวัฒน์, กุลลินี มุทธากลิน และ กิริยา กุลกลการ. (2565). *โครงการขับเคลื่อนข้อเสนอเชิงนโยบายต่อคุณภาพชีวิตของคนทำงานแพลตฟอร์ม (Platform Worker)*. คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นันทพล พุทธิพงษ์. (2565). *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองแรงงานแพลตฟอร์มดิจิทัล: ศึกษากรณีธุรกิจรับส่งอาหารในประเทศไทย*. *วารสารรามคำแหง ฉบับนิติศาสตร์*, 11(1), 265-309.
- นิภาพรณ เจนสันติกุล. (2564). *แรงงานแพลตฟอร์มในระบบเศรษฐกิจดิจิทัล*. *วารสารวิชาการแสงอีสาน*, 18 (1), 1-10.
- นุชประภา โมกข์ศาสตร์ และ เดชรัตน์ สุขกำเนิด. (2565). *การทำงานบนแพลตฟอร์มที่เป็นธรรม นโยบายการคุ้มครองสิทธิ สวัสดิภาพ และสวัสดิการของแรงงานแพลตฟอร์ม*. <https://think.moveforwardparty.org/article/welfare/3631/>

ปริศนา มั่นภา และ จิตติยา เนตรวงษ์. (2564). ดิจิทัลแพลตฟอร์มเพื่อยกระดับธุรกิจบริการในยุคโควิด-19.

วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 1(1), 57-65.

ผู้จัดการออนไลน์. (2564). อุดช่องโหว่ “แรงงานแพลตฟอร์ม” หุ่นสวัสดิการ ดันคุณภาพชีวิต.

<https://mgronline.com/daily/detail/9630000133991>

ภาสกร ญีนาง. (2564). วิกฤตสิทธิแรงงานในเศรษฐกิจยุคดิจิทัล: ปัญหาความขัดแย้งระหว่าง “ไรเดอร์” กับแพลตฟอร์มที่รัฐเพิกเฉย. *CMU Journal of Law and Social Sciences*, 14(1), 84-113.

วรรณภา สูงสุมาลย์ และ พิมพชนก ไพรีพินาศ. (2564). การปรับตัวของแรงงานนอกระบบภายใต้วิกฤตทางสังคมจากการเกิดโรคระบาดไวรัสโควิด 19 กรณีศึกษา กลุ่มคนขับรถรับจ้าง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด. *Journal of Modern Learning Development*, 6(6), 155-169.

วิชัย โสสุวรรณจินดา. (2561). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองแรงงานนอกระบบ. *วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น*, 2(1), 125-149.

ศุภศิษฐ์ ทวีแจ่มทรัพย์. (2566). การปรับปรุงกฎหมายแรงงาน ภายใต้โครงการศึกษาวิเคราะห์ร่างกฎหมายและกฎหมายที่มีผลใช้บังคับอยู่. สถาบันพระปกเกล้า.

ศูนย์บริหารข้อมูลตลาดแรงงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (2562). ความพึงพอใจในการทำงานของแรงงานนอกระบบบนดิจิทัลแพลตฟอร์ม: กรณีศึกษาผู้ขับรถแท็กซี่ในจังหวัดขอนแก่น. กองบริหารข้อมูลตลาดแรงงาน กรมการจัดหางาน.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2564). โครงการการออกแบบระบบการประกันสังคมที่รองรับการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการทำงานในอนาคต. กองยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์และสังคม สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2562). การลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรม: นัยของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีกับความเหลื่อมล้ำ-บทเรียนจากเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม. วิทยาลัยการเมืองการปกครอง สถาบันพระปกเกล้า.

สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์. (2564). โครงสร้างเศรษฐกิจสังคมไทย: ความเปราะบางท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง การแก้ไขความเปราะบางทางเศรษฐกิจจะมียั่งยืน หากขาดกฎหมายสำคัญคือความสมานฉันท์ในสังคมไทย. <https://www.pier.or.th/abridged/2021/16/>

อรรถณัฐ วันทนะสมบัติ และ เกรียงศักดิ์ ชีระโกวิทขจร. (2561). แพลตฟอร์มอีโคโนมีและผลกระทบต่อแรงงานในภาคบริการ: กรณีศึกษาในประเทศไทย. มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท (Friedrich-Ebert-Stiftung) สถาบันแรงงานและเศรษฐกิจที่เป็นธรรม.

- Acs, Z. J., Song, A. K., Szerb, L., Audretsch, D. B., & Komlósi, É. (2021). The evolution of the global digital platform economy: 1971–2021. *Small Business Economics*, 57(4), 1629–1659. <https://doi.org/10.1007/s11187-021-00561-x>
- Cutolo, D., & Kenney, M. (2021). Platform-dependent entrepreneurs: Power asymmetries, risks, and strategies in the platform economy. *Academy of Management Perspectives*, 35(4), 584–605. <https://doi.org/10.5465/amp.2019.0103>
- Graham, M., Hjorth, I., & Lehdonvirta, V. (2017). Digital labor and development: Impacts of global digital labor platforms and the gig economy on worker livelihoods. *Transfer*, 23(2), 135–162.
- Hagiu, A., & Wright, J. (2019). The status of workers and platforms in the sharing economy. *Journal of Economics & Management Strategy*, 28(1), 97–108. <https://doi.org/10.1111/jems.12299>
- Lehdonvirta, V., Kässi, O., Hjorth, I., Barnard, H., & Graham, M. (2019). The global platform economy: A new offshoring institution enabling emerging-economy microproviders. *Journal of Management*, 45(2), 567–599. <https://doi.org/10.1177/0149206318786781>
- Malik, R., Visvizi, A., & Skrzek-Lubasinska, M. (2021). The gig economy: Current issues, the debate, and the new avenues of research. *Sustainability*, 13(9), 5023. <https://doi.org/10.3390/su13095023>
- Mieruch, Y., & McFarlane, D. (2023). Gig economy riders on social media in Thailand: Contested identities and emergent civil society organizations. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 34(6), 1232–1242. <https://doi.org/10.1007/s11266-022-00547-7>
- Morell F. M., Espelt, R., & Cano, R. M. (2020). Sustainable platform economy: Connections with the sustainable development goals. *Sustainability*, 12(18), 7640. <https://doi.org/10.3390/su12187640>
- Paliyeva, T., Chudinovskikh, M., Kuvaeva, Y., & Boronenkova, N. (2021). Digital labor platforms: financial and legal aspects of sustainable development. *Advances in Economics, Business and Management Research*, 195, 379–383.
- Vallas, S., & Schor, J. B. (2020). What do platforms do? Understanding the gig economy. *Annual Review of Sociology*, 46(1), 273–294. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-121919-054857>